ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 4ης Ιουλίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 – Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του – Δυνατότητα του κατηγορουμένου να συμμετάσχει στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης του μέσω τηλεδιάσκεψης»

Στην υπόθεση C-760/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sofiyski gradski sad (πλημμελειοδικείο Σόφιας, Βουλγαρία) με απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Δεκεμβρίου 2022, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης κατά των

FP,

QV,

IN,

YL,

VD,

JF,

OL,

παριστάμενης της:

Sofiyska gradska prokuratura,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev, πρόεδρο τμήματος, L. Bay Larsen (εισηγητή), Αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, T. von Danwitz, P. G. Xuereb και I. Ziemele, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: A. Calot Escobar

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο FP, εκπροσωπούμενος από τον H. Georgiev, advokat,

– η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την K. Pommere,

– η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη Zs. Biró-Tóth και τον M. Z. Fehér,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους L. Baumgart, M. Wasmeier και I. Zaloguin,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 18ης Απριλίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας (ΕΕ 2016, L 65, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε κατά των FP, QV, IN, YL, VD, JF και OL για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση με σκοπό τον πλουτισμό από τη διάπραξη φορολογικών αδικημάτων.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 9, 10, 33, 44 και 47 της οδηγίας 2016/343 έχουν ως εξής:

«(9) Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να ενισχυθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη.

(10) Με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων η παρούσα οδηγία έχει σκοπό να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των κρατών μελών στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών και, ως εκ τούτου, να συμβάλει στη διευκόλυνση της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις. Οι κοινοί αυτοί ελάχιστοι κανόνες δύνανται να άρουν επίσης τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στην επικράτεια όλων των κρατών μελών.

[…]

(33) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί μια από τις βασικές αρχές σε μια δημοκρατική κοινωνία. Το δικαίωμα των υπόπτων και των κατηγορουμένων να παρίστανται στη δίκη τους βασίζεται σε αυτό το δικαίωμα και θα πρέπει να κατοχυρώνεται σε όλη την [Ευρωπαϊκή] Ένωση.

[…]

(44) Σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας του ενωσιακού δικαίου, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίζουν επαρκή και αποτελεσματικά μέσα ένδικης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης δικαιώματος που παρέχεται στους πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης. Ένα αποτελεσματικό μέσο ένδικης προστασίας, που είναι διαθέσιμο σε περίπτωση παραβίασης οποιουδήποτε από τα δικαιώματα που ορίζονται στην παρούσα οδηγία, θα πρέπει στο μέτρο του δυνατού να έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά του υπόπτου ή κατηγορουμένου στη θέση που θα είχε εάν δεν είχαν παραβιαστεί τα δικαιώματά του, προκειμένου να διαφυλαχτεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα της υπεράσπισης.

[…]

(47) Η παρούσα οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη [των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο εξής: Χάρτης] και την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, στο εξής: ΕΣΔΑ], συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια, του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου, των δικαιωμάτων του παιδιού, της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρίες, του δικαιώματος αποτελεσματικού μέσου ένδικης προστασίας και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων της υπεράσπισης. Ειδικότερα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), σύμφωνα με το οποίο η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη και σύμφωνα με το οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Αντικείμενο», ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με:

α) ορισμένες πτυχές του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας κατά την ποινική διαδικασία·

β) το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του κατά την ποινική διαδικασία.»

5 Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του», ορίζει στις παραγράφους 1 έως 3 τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του υπόπτου ή κατηγορουμένου μπορεί να διεξαχθεί ερήμην αυτού, υπό τον όρο ότι:

α) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης· ή

β) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος, αφού ενημερώθηκε για τη δίκη, εκπροσωπείται από εξουσιοδοτημένο δικηγόρο ο οποίος διορίστηκε είτε από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο είτε από το κράτος.

3. Απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 μπορεί να εκτελεστεί κατά του συγκεκριμένου προσώπου.»

Το βουλγαρικό δίκαιο

6 Το άρθρο 6a, παράγραφος 2, του Zakon za merkite i deystviyata po vreme na izvanrednoto polozhenie, obyaveno s reshenie na Narodnoto sabranie 13.03.2020 g. i za preodolyavane na posleditsite (νόμου για τα μέτρα και τις ενέργειες κατά τη διάρκεια της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης που κηρύχθηκε με την απόφαση της Εθνοσυνέλευσης της 13ης Μαρτίου 2020 και για την αντιμετώπιση των συνεπειών της), το οποίο ίσχυε έως τις 31 Μαΐου 2022, προέβλεπε τα εξής:

«Κατά τη διάρκεια της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης ή της κατάστασης ανάγκης λόγω της επιδημικής κρίσης καθώς και για δύο μήνες μετά την άρση αυτών, οι δημόσιες συνεδριάσεις των δικαστηρίων, καθώς και οι συνεδριάσεις της επιτροπής προστασίας του ανταγωνισμού και της επιτροπής προστασίας κατά των διακρίσεων, μπορούν να διεξάγονται εξ αποστάσεως, εφόσον εξασφαλίζεται η απευθείας συμμετοχή των διαδίκων της δίκης ή των μετεχόντων της διαδικασίας μέσω διαδικτυακής εικονοδιάσκεψης. Για τις συνεδριάσεις τηρούνται πρακτικά τα οποία πρέπει να δημοσιεύονται χωρίς καθυστέρηση, η δε καταγραφή της συνεδρίασης αποθηκεύεται μέχρι την παρέλευση της προθεσμίας για τη διόρθωση και συμπλήρωση των πρακτικών, εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά σε διάταξη του δικονομικού δικαίου. Το δικαστήριο, η επιτροπή προστασίας του ανταγωνισμού ή η επιτροπή προστασίας κατά των διακρίσεων, κατά περίπτωση, ειδοποιεί τους διαδίκους ή τους μετέχοντες της διαδικασίας στις περιπτώσεις διεξαγωγής της συνεδρίασης εξ αποστάσεως.»

7 Κατά το άρθρο 55, παράγραφος 1, του Nakazatelno protsesualen kodeks (κώδικα ποινικής δικονομίας, στο εξής: NPK), ο κατηγορούμενος έχει, μεταξύ άλλων, δικαίωμα συμμετοχής στην ποινική δίκη.

8 Το άρθρο 269, παράγραφος 1, του NPK έχει ως εξής:

«Στις ποινικές υποθέσεις στις οποίες ο κατηγορούμενος κατηγορείται για σοβαρό ποινικό αδίκημα, η παρουσία του στη δίκη είναι υποχρεωτική.»

9 Το άρθρο 115, παράγραφος 2, του NPK ορίζει τα ακόλουθα:

«Ο κατηγορούμενος δεν επιτρέπεται να εξετάζεται από εντεταλμένο δικαστή ή μέσω εικονοδιάσκεψης, εκτός εάν ευρίσκεται στην αλλοδαπή και δεν παρεμποδίζεται η διαπίστωση της αντικειμενικής αλήθειας.»

10 Το άρθρο 474, παράγραφος 1, του NPK προβλέπει τα ακόλουθα:

«Η δικαστική αρχή άλλου κράτους μπορεί να διεξαγάγει μέσω εικονοδιάσκεψης ή τηλεφωνικής διάσκεψης την εξέταση προσώπου σε ποινική διαδικασία το οποίο είναι μάρτυρας ή πραγματογνώμων και βρίσκεται στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας, καθώς και εξέταση με συμμετοχή του κατηγορουμένου, μόνον εφόσον τούτο δεν αντίκειται στις θεμελιώδεις αρχές του βουλγαρικού δικαίου. Η διά εικονοδιάσκεψης εξέταση με τη συμμετοχή κατηγορουμένου μπορεί να λάβει χώρα μόνο με τη συγκατάθεση του τελευταίου και αφού έχουν συμφωνηθεί μεταξύ των εμπλεκόμενων βουλγαρικών δικαστικών αρχών και εκείνων του άλλου κράτους οι λεπτομέρειες για την πραγματοποίηση της εικονοδιάσκεψης.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

11 Η Spetsializirana prokuratura (ειδική εισαγγελία, Βουλγαρία) συνέταξε κατηγορητήριο και άσκησε, ενώπιον του Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικού δικαστηρίου ειδικών αρμοδιοτήτων, Βουλγαρία), ποινική δίωξη κατά επτά προσώπων, συμπεριλαμβανομένου του FP, τα οποία κατηγορούνται για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση συσταθείσα με σκοπό τον πλουτισμό και τη διάπραξη φορολογικών αδικημάτων, κατά την έννοια του άρθρου 255 του Nakazatelen kodeks (βουλγαρικού ποινικού κώδικα). Κατά τον εν λόγω ποινικό κώδικα, πρόκειται για σοβαρό ποινικό αδίκημα.

12 Στις 12 Οκτωβρίου 2021 ο FP συμμετέσχε, ενώπιον του Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικού δικαστηρίου ειδικών αρμοδιοτήτων), στην πρώτη δημόσια ακροαματική διαδικασία της δίκης του μέσω τηλεδιάσκεψης. Δήλωσε ότι, εάν δεν υπήρχαν αντιρρήσεις από τα λοιπά μέρη της δίκης, επιθυμούσε να συμμετάσχει σε αυτή διαδικτυακώς, καθώς ζούσε και εργαζόταν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο δικηγόρος του, ο οποίος παρίστατο με φυσική παρουσία στη δικαστική αίθουσα, δήλωσε ότι ο πελάτης του είχε λάβει γνώση όλων των εγγράφων της υπόθεσης. Εξάλλου, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, κατά την ακροαματική διαδικασία, τυχόν νέα έγγραφα μπορούσαν να διαβιβαστούν στον FP ηλεκτρονικά προκειμένου αυτός να τα ελέγξει εγκαίρως και ότι η επικοινωνία μεταξύ του FP και του δικηγόρου του μπορούσε να πραγματοποιηθεί εμπιστευτικά μέσω χωριστής σύνδεσης.

13 Κατά την ακροαματική αυτή διαδικασία, το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) επέτρεψε στον FP, βάσει του άρθρου 6a, παράγραφος 2, του νόμου που μνημονεύθηκε στη σκέψη 6 της παρούσας απόφασης, να συμμετάσχει στη δίκη μέσω τηλεδιάσκεψης, τηρουμένων των εγγυήσεων και των προϋποθέσεων που έθεσε το εν λόγω δικαστήριο. Ο FP συμμετέσχε, ως εκ τούτου, στις επόμενες ακροαματικές διαδικασίες μέσω τηλεδιάσκεψης, με εξαίρεση την ακροαματική διαδικασία της 28ης Φεβρουαρίου 2022, στην οποία παρέστη με φυσική παρουσία.

14 Κατά την ακροαματική διαδικασία της 13ης Ιουνίου 2022, ο FP εξέφρασε την επιθυμία να συνεχίσει να συμμετέχει στη δίκη μέσω τηλεδιάσκεψης. Ωστόσο, το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) είχε αμφιβολίες ως προς το αν η δυνατότητα αυτή εξακολουθούσε να υφίσταται κατά το βουλγαρικό δίκαιο, δεδομένου ότι το άρθρο 6a, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου ίσχυε μόνον έως τις 31 Μαΐου 2022. Επιπλέον, το ανωτέρω δικαστήριο επισήμανε ότι ο NPK δεν προβλέπει τη δυνατότητα των κατηγορουμένων να συμμετέχουν μέσω τηλεδιάσκεψης στη δικαστική διαδικασία, εκτός από ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, καμία εκ των οποίων δεν ίσχυε εν προκειμένω. Το εν λόγω δικαστήριο τόνισε εντούτοις ότι η βουλγαρική νομοθεσία δεν απαγορεύει ρητώς τη χρήση τηλεδιάσκεψης.

15 Δεδομένης της έλλειψης ειδικής νομικής βάσης, ο δικηγόρος του FP ζήτησε να έχει ο τελευταίος τη δυνατότητα να συμμετάσχει στην ακροαματική διαδικασία εξ αποστάσεως και, παράλληλα, να θεωρηθεί ως απών.

16 Το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) δεν έκανε δεκτό το αίτημα αυτό. Έκρινε ότι η μεταχείριση του κατηγορουμένου ως απόντος δεν αντιστοιχούσε στην πραγματική συμμετοχή του στη δίκη. Πράγματι, μολονότι δεν ήταν φυσικώς παρών στη δικαστική αίθουσα, ο κατηγορούμενος είχε τη δυνατότητα να δει και να ακούσει όσα συνέβαιναν εκεί, να προβεί σε δηλώσεις, να παράσχει εξηγήσεις, να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία και να διατυπώσει αιτήματα.

17 Κατόπιν νομοθετικής τροποποίησης η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 27 Ιουλίου 2022, το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) καταργήθηκε και η αρμοδιότητα εκδίκασης ορισμένων ποινικών υποθέσεων που είχαν αχθεί ενώπιόν του, συμπεριλαμβανομένης της υπόθεσης της κύριας δίκης, μεταβιβάστηκε, από την ημερομηνία αυτή, στο Sofiyski gradski sad (πλημμελειοδικείο Σόφιας, Βουλγαρία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο.

18 Ελλείψει νομικής βάσης στο εθνικό δίκαιο η οποία να επιτρέπει ρητώς τη χρήση της τηλεδιάσκεψης, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η δυνατότητα που παρέχεται στον κατηγορούμενο να συμμετέχει στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης του χρησιμοποιώντας την τεχνική αυτή είναι συμβατή με την οδηγία 2016/343, και ειδικότερα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sofiyski gradski sad (πλημμελειοδικείο Σόφιας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Προσβάλλεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου για παράσταση στη δίκη σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές σκέψεις 33 και 44 της οδηγίας 2016/343, εάν ο κατηγορούμενος, κατόπιν ρητού αιτήματός του, συμμετέχει μέσω διαδικτυακής σύνδεσης στις ακροαματικές διαδικασίες του δικαστηρίου οι οποίες διεξάγονται στο πλαίσιο της ποινικής υπόθεσης, εφόσον τον υπερασπίζεται εξουσιοδοτημένος από τον ίδιο δικηγόρος ο οποίος παρίσταται στην αίθουσα του δικαστηρίου και εφόσον η διαδικτυακή σύνδεση του παρέχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί την πορεία της διαδικασίας, να προτείνει αποδεικτικά στοιχεία και να λαμβάνει γνώση αποδεικτικών στοιχείων, η ακρόασή του είναι δυνατή χωρίς να παρεμβάλλονται τεχνικά εμπόδια και του διασφαλίζεται αποτελεσματική και εμπιστευτική επικοινωνία με τον δικηγόρο του;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

20 Με το προδικαστικό ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/343 έχει την έννοια ότι αποκλείει τη δυνατότητα του κατηγορουμένου να συμμετάσχει, κατόπιν ρητού αιτήματός του, στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης του μέσω τηλεδιάσκεψης.

21 Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους.

22 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 47 της οδηγίας 2016/343, η οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων της υπεράσπισης [απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, HYA κ.λπ. (Αδυναμία εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας), C-348/21, EU:C:2022:965, σκέψη 39].

23 Σκοπός της οδηγίας αυτής είναι, όπως εκτίθεται στις αιτιολογικές της σκέψεις 9 και 10, να ενισχυθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών [απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2022, HN (Δίκη κατηγορουμένου που απομακρύνθηκε από την επικράτεια), C-420/20, EU:C:2022:679, σκέψη 53].

24 Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 33 της εν λόγω οδηγίας, το δικαίωμα των υπόπτων και των κατηγορουμένων να παρίστανται στη δίκη τους βασίζεται στο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, στο οποίο αντιστοιχούν, όπως διευκρινίζεται στις επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη, το άρθρο 47, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, και το άρθρο 48 του Χάρτη. Το Δικαστήριο οφείλει, επομένως, να ερμηνεύει τις τελευταίες ως άνω διατάξεις κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ένα επίπεδο προστασίας σύμφωνο με εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, όπως η εν λόγω διάταξη ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, HYA κ.λπ. (Αδυναμία εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας), C-348/21, EU:C:2022:965, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

25 Από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι η παράσταση του κατηγορουμένου στη δίκη του έχει κεφαλαιώδη σημασία προς το συμφέρον μιας δίκαιης ποινικής δίκης, η δε υποχρέωση εξασφάλισης στον κατηγορούμενο του δικαιώματος να είναι παρών στην αίθουσα του δικαστηρίου όπου συζητείται η υπόθεσή του αποτελεί, συναφώς, ένα από τα ουσιώδη στοιχεία του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ [απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, HYA κ.λπ. (Αδυναμία εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας), C-348/21, EU:C:2022:965, σκέψη 41].

26 Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι, δυνάμει του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/343, ο κατηγορούμενος πρέπει να είναι σε θέση να παραστεί αυτοπροσώπως στην ακροαματική διαδικασία που διεξάγεται στο πλαίσιο της εις βάρος του δίκης, χωρίς η οδηγία αυτή να επιβάλλει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν υποχρέωση κάθε υπόπτου ή κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του [πρβλ. αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 2022, HN (Δίκη κατηγορουμένου που απομακρύνθηκε από την επικράτεια), C-420/20, EU:C:2022:679, σκέψη 40, και της 8ης Δεκεμβρίου 2022, HYA κ.λπ. (Αδυναμία εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας), C-348/21, EU:C:2022:965, σκέψεις 34 και 36].

27 Τούτου λεχθέντος, από το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι σκοπός της είναι να θεσπίσει κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας κατά την ποινική διαδικασία και σχετικά με το δικαίωμα παράστασης των υπόπτων και των κατηγορουμένων στη δίκη τους στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, και όχι να προβεί σε εξαντλητική εναρμόνιση της ποινικής διαδικασίας [πρβλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2022, HN (Δίκη κατηγορουμένου που απομακρύνθηκε από την επικράτεια), C-420/20, EU:C:2022:679, σκέψη 41].

28 Ως εκ τούτου, λαμβανομένων υπόψη της περιορισμένης έκτασης της εναρμόνισης στην οποία προβαίνει η εν λόγω οδηγία και του γεγονότος ότι το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας δεν ρυθμίζει το ζήτημα αν τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι ο κατηγορούμενος δύναται, κατόπιν ρητού αιτήματός του, να συμμετάσχει στις ακροαματικές διαδικασίες της ποινικής δίκης

του μέσω τηλεδιάσκεψης, το ζήτημα αυτό εμπίπτει στο εθνικό δίκαιο [βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2022, HN (Δίκη κατηγορουμένου που απομακρύνθηκε από την επικράτεια), C-420/20, EU:C:2022:679, σκέψη 42].

29 Δεδομένου ότι το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/343 δεν ρυθμίζει το ανωτέρω ζήτημα, η διάταξη αυτή δεν αντιτίθεται στο να επιτραπεί στον κατηγορούμενο, ο οποίος υποβάλλει ρητό αίτημα, να συμμετάσχει στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης του μέσω τηλεδιάσκεψης.

30 Πάντως, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 64 των προτάσεών της, όταν τα κράτη μέλη επιτρέπουν στον κατηγορούμενο να ασκήσει το δικαίωμα παράστασης στη δίκη του εξ αποστάσεως, οι κανόνες τους οποίους θεσπίζουν δεν πρέπει να θίγουν τον επιδιωκόμενο από την οδηγία 2016/343 σκοπό, ο οποίος υπομνήσθηκε στη σκέψη 23 της παρούσας απόφασης και ο οποίος είναι να ενισχυθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Ομοίως, οι κανόνες αυτοί πρέπει να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων υπεράσπισης.

31 Συναφώς, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι η συμμετοχή στη διαδικασία μέσω τηλεδιάσκεψης δεν είναι, αυτή καθεαυτήν, ασυμβίβαστη με την έννοια της δίκαιης και δημόσιας δίκης, αλλά πρέπει να διασφαλίζεται ότι ο διάδικος είναι σε θέση να παρακολουθήσει την πορεία της διαδικασίας και να ακουστεί χωρίς τεχνικά εμπόδια καθώς και να επικοινωνήσει αποτελεσματικά και εμπιστευτικά με τον δικηγόρο του (απόφαση του ΕΔΔΑ της 2ας Νοεμβρίου 2010, Sakhnovskiy κατά Ρωσίας, CE:ECHR:2010:1102JUD002127203, § 98).

32 Κατά συνέπεια, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/343 έχει την έννοια ότι δεν αποκλείει τη δυνατότητα του κατηγορουμένου να συμμετάσχει, κατόπιν ρητού αιτήματός του, στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης του μέσω τηλεδιάσκεψης, εφόσον, εξάλλου, διασφαλίζεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, έχει την έννοια ότι δεν αποκλείει τη δυνατότητα του κατηγορουμένου να συμμετάσχει, κατόπιν ρητού αιτήματός του, στις ακροαματικές διαδικασίες της δίκης του μέσω τηλεδιάσκεψης, εφόσον, εξάλλου, διασφαλίζεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

(υπογραφές)